

A sportolási szokások és perzisztencia kapcsolata magyarországi és romániai hallgatók körében

Absztrakt

Tanulmányunk célja, hogy megvizsgáljuk a sportolási szokások (gyakoriság, versenysport-jelleg, intézményen belüli, kívüli sportkörben, klubban, csoportban, mindkettőben vagy egyikben sem sportol) és a tanulmányi eredményesség egy fontos, a lemorzsolódást is előrejelző mutatója, a tanulmányok melletti kitartás (perzisztencia) közötti összefüggéseket. Kutatásunkban három elméleti pillére támaszkodunk: a fejlődési-modellre, Coleman társadalmi tőke és zéro-sum elméletére, illetve a hallgatói integrációs modelljére. Elemzéseinkhez a Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ (CHERD) 2012-es HERD kutatásának adatbázisát használtuk fel (N=2619), melynek keretében Magyarországon az Észak-alföldi Régió, illetve Románia partiumi felsőoktatási intézményeinek hallgatóit kérdeztük meg. A perzisztenciát egy kilencitemes skálával mértük a sportolási szokások mentén elkülönülő hallgatói csoportok közötti különbségeket ANOVA-val vizsgáltuk meg. Eredményeink szerint a fejlődési modell-elmélet a leggyakrabban sportolók kiemelkedő eredményeiben látszik érvényesülni a tanulmányok befejezése melletti elszántságban, valamint a versenysportolók körében azáltal, hogy hasznosnak látják tanulmányaikat, képesek minden körülmények között tanulni, mindent megtesznek az órákon való részvételért és ők képesek felkészülni a vizsgákra leginkább saját értékelésük szerint. Feltételezéseinkkel ellentétben épp az egyetemi sportklubban sportolók a legkevésbé elszántak a tanulmányaik befejezését illetően, kevésbé szeretnék minél jobb tanulmányi eredményeket elérni, nem tesznek meg mindent, hogy részt vehessenek az órákon, és hogy időben fejezzék be az órai feladatokat, beadandókat, miközben a nem sportkörtagok érték el ezekben a dimenziókban és az összemutatóban a legmagasabb pontszámokat. Az alkalmi sportoló közösségekhez való tartozás mint egy fajta szocializációs környezet olyan tanulmányokhoz kapcsolódó érték- és normarendszert közvetíthet, amiben kiemelt jelentőséggel bír a tanulás hasznossága és sikeres diplomaszerezés iránti elköteleződés, a tanulmányi kötelezettségek előtérbe helyezése más teendőkkal, kedvteléssel szemben.

Bevezetés

Tanulmányunkban a sportolási szokások és a tanulmányi eredményesség egy speciális dimenziója közötti kapcsolatot tárjuk fel. A sport és eredményesség közötti összefüggéseket kétféleképpen közelíthetjük meg: milyen tényezők hatására kezd el valaki sportolni (drop in: tehát maga a sporttevékenység egy eredményességi mutató), illetve milyen okok játszanak szerepet a sportból való lemorzsolódásban (drop out of sport), másrészt milyen hatása van a sportnak az akadémiai eredményességre (Eitle és Eitle 2002). Tanulmányunkban is ez utóbbi megközelítést alkalmazzuk. Arra vagyunk kíváncsiak, hogy a sportolás különböző formái, típusai miként befolyásolják a hallgatók tanulmányok melletti kitartását, azaz a perzisztenciát. A perzisztencia tulajdonképpen a lemorzsolódás ellentéte, tehát a hallgató kitart az intézménye és a tanulmányainak sikeres befejezése, a diplomaszerezés mellett, azonban értelmezésünkben ennél többet is jelent: annak foka, hogy mennyire elkötelezett a tanulmányok sikeres teljesítése mellett (elkötelezettség), mennyi erőfeszítést hajlandó/képes tenni annak érdekében, hogy sikeresen elvégezze tanulmányi kötelezettségeit (ennyiben közel áll ahhoz, amit tanulmányi én-hatékonyságnak nevezünk, de nem teljesen egyezik meg ezzel)(Tinto 1997; Pascarella, Terenzini 1980). Ily módon a perzisztencia egy, a lemorzsolódás szempontjából is kiemelkedően fontos eredményességi mutató.

Kutatásunk több szempontból is hiánypótló. A sporttevékenység és az akadémiai eredményesség összefüggéseinek empirikus vizsgálatára kevés kutatás volt eddig (Mangold et

al. 2003), ezek többsége, természetesen nem véletlenül, elsősorban Egyesült Államokbeli intézményekre vonatkozik. A kutatás relevanciáját tovább erősíti, hogy az összefüggések nem egyértelműek a sportolás és az eredményesség közötti kapcsolat tekintetében (főként a középiskola felső tagozatán és a felsőoktatásban tanulók esetében): egyes vizsgálatok a sport pozitív (Field et al. 2001; Castelliet al. 2007), mások pedig a negatív (Maloney és McCormick, 1993) hatására hívják fel a figyelmet, míg vannak olyan kutatások, amelyek nem találtak összefüggést e két változó között (Fisher et al. 1996; Melnick et al. 1992). Trudeau és Shephard (2008) metaelemzéssel vizsgálták meg a sport és tanulmányi teljesítmény kapcsolatáról szóló tanulmányokat, s ők inkább több pozitív összefüggést mutattak ki, mint negatívát vagy semlegest. Arra az eredményre jutottak, hogy főként az általános iskolában a fizikai aktivitáshoz kapcsolódó programok kis mértékben hozzájárulnak a jobb teszteredményekhez, viszont nagy mértékben javította a tanórai teljesítményt a kognitív funkciókra gyakorolt pozitív hatása révén. Ezek az eredmények felhívják a figyelmet a sportolók speciális, atipikus csoport jellegére (Gösi 2017). Főként a versenysportolóknak egyszerre kell helyt állniuk két területen, a sportban és tanulmányokban, ami sok időt, energiát, megfelelő időbeosztást, sajátos életmódot és napirendet vesz igénybe, így vizsgálatuk különösen érdekes lehet. Mivel az általunk vizsgált régióban nem történt hasonló vizsgálat, ezért kutatásunk feltáró jellegű, így az első összefüggések feltárásához alkalmas alapot adhat 2013-ban a Partiumban végzett nemzetközi kutatásunk az adatbázisa.

A sportolás és tanulmányi eredményesség az elméletek és kutatási eredmények tükrében

A sportolás és tanulmányi eredményesség/perzisztencia összefüggéseinek vizsgálatához három elméleti pillérre támaszkodtunk. Az első, a fejlődési modell elmélet a sportolás pozitív személyiségfejlesztő hatásaira hívja fel a figyelmet, olyan készségeket, képességeket, tulajdonságokat fejleszt, melyek fontosak lehetnek a tanulmányok, később pedig a munkavállalás során (úgy, mint a kemény munka tisztelete, kitartás, magabiztosság, csapatmunka, szociális, vezetői készségek stb.). A rendszeres fizikai aktivitás csökkenti normaszegő magatartást az iskolában és a lemorzsolódás esélyét (Trudeau, Shephard 2008). Yin és Moore (2004) az iskolai sporttevékenység hatását vizsgálták longitudinális, utánkövetéses felmérés során pszichológiai, kognitív tényezőkre, teszteredményekre és a lemorzsolódás esélyére. Eredményeik szerint a vizsgálat második hullámában szignifikánsan kisebb arányban morzsolódtak le az iskolai sporttevékenységben részt vevő fiúk és lányok. Afro-amerikai és spanyolajkú amerikai hallgatók körében végzett kutatási eredmények szerint, noha nem találtak összefüggést a sportolás és tanulmányi teljesítmény között, de egyértelműen igazolták a sporttevékenységben való részvétel szerepét a lemorzsolódás csökkentésében körükben (Melnick et al. 1992).

Korábbi vizsgálatunkban az ebben a tanulmányban is használt adatbázisban megnéztük, hogy miként befolyásolják a sportolási szokások a hallgatók eredményességének különböző dimenzióit, s összetett mutatóját. Eredményeink igazolták a rendszeres sporttevékenység (verseny-, és rekreációs céllal végzett szabadidősport) pozitív hatását, hiszen a legtöbb mutatóban az ezekben a klaszterekben tartozó hallgatók érték el a legmagasabb pontszámot, akár csak az eredményesség összes mutatójában. Regressziós modell segítségével vizsgáltuk meg, hogy a társadalmi-demográfiai háttérváltozók kontrollálásával, illetve olyan szubjektív tényezők bevonása mellett, mint a reziliencia vagy a szubjektív jóllét is megmarad-e a sportolás pozitív hatása. Eredményeink szerint mind a verseny-, mind a szabadidő-sportolás pozitívan befolyásolja a hallgatók eredményességét függetlenül a szocio-kulturális háttértől, így igazolódott, hogy hátrányos helyzetű hallgatók esetében is a sportolás olyan értékeket, normákat, viselkedési szabályokat közvetít, fejleszti a személyiséget, melyek hozzájárulnak a hátrányok kompenzálásához a tanulmányokat illetően (Kovács 2015a).

Második elméleti pillérünk, Coleman (1961) társadalmi tőke elmélete szerint az olyan extrakurrikuláris tevékenységek, mint a sport hozzájárulnak a sportoló fiatalok elfogadásához, s szerepeik, tekintélyük megerősítéséhez társaik körében, illetve a sport népszerűségének köszönhetően szorosabb kapcsolatba kerülnek tanáraikkal, szüleikkel. Így növekszik társadalmi tőkéjük, s ez pozitívan hat tanulmányi eredményességükre is. Ugyanakkor ha a sportolásra fordított idő a tanulmányi programok rovására megy, akkor ez egy ún. zéró összegű helyzetet teremt. Ugyanis a sport és az ehhez hasonló extrakurrikuláris tevékenységek időt és energiát vesznek el a tanulástól, ráadásul az iskolák is fontos funkciót tulajdonítanak sportolók teljesítményének, hiszen ez az ő sikerük is, ezért a sportolás, a sporteredmények hangsúlyozásával ők is hozzájárulnak a tanulók rosszabb iskolai teljesítményéhez (Eitle és Eitle, 2002; Miller et al., 2007). Különösen érvényes ez a tendencia felsőoktatásban sportoló hallgatókra, akiknek nemcsak nehezebb mindkét területen, tehát a sportban és a tanulásban jól teljesíteni, hanem a sporttevékenység izolálhatja őket csoporttársaiktól, az oktatóktól, ami tovább ronthatja esélyeiket a tanulmányi követelmények teljesítésében. Ezért is nevezik ezeket a sportolókat Amerikában néma sportolóknak (dumbjock) (Bowen, Lewin 2003). Ugyanakkor Trudeau és Sephard (2008) metaelemzéseik alapján cáfolják zero-sum elméletet. Állításuk szerint elsősorban a fizetett sporttevékenységre érvényes az elmélet, a szabadidőben vagy extrakurrikuláris programként végzett sportolásra nem, mely utóbbit az sportolás közvetett pozitív hatásai is megerősítenek (növeli az iskolához való kötődést, önbizalmat stb.), s ezek szintén fontos szerepet játszanak a tanulmányi eredményességben.

Pascarella és munkatársai (1999) is felhívják a figyelmet a sportolók speciális helyzetére. Amennyiben a sporttevékenység túl sok időt vesz el a hallgatótól, ez gátolhatja az akadémiai integrációt, nem jön létre megfelelő kapcsolat a csoporttársakkal, oktatókkal, így az intézményhez való kötődés (a tanulmányok viszonylatában) is alacsonyabb fokú lesz. Ez pedig rosszabb tanulmányi eredményeket, érdektelenséget, esetlegesen annak negligálását, a lemorzsolódás kockázatát, a csoporttársak, oktatók részéről pedig sportolókkal kapcsolatos sztereotípiák erősödését eredményezheti (lusta, buta, semmirekellő sportoló hallgatók) (Watts, Moore 2001). Itt térnénk rá kutatásunk elméleti háttérének harmadik, legfontosabb pillérére, Tinto (1997), valamint Pascarella és Terenzini (1980) hallgatói integrációs/interakciós modelljére. Elméletükben, és ennek igazolásaként végzett empirikus kutatásaikban azokra a szocio-kulturális és főként intézményi, illetve individuális tényezőkből készítették modellt, melynek segítségével feltárhatók a lemorzsolódás okai, s ennek ellentétéként azonosíthatók a tanulmányok melletti kitartás (perzisztencia) befolyásoló tényezői. Tinto (1997) három fontos dimenziót emel ki a tanulmányok és diplomaszerezés melletti elköteleződésben, céltudatosságban: 1. az egyéni tényezőket (korábbi tanulmányi eredmények, bátorság, szocio-ökonómiai háttér); 2. a hallgatók egyéni jellemzői arra vonatkozóan, hogy mennyire elkötelezettek az egyetemi szervezetek iránt; 3. a hallgatók tanulmányi és szociális integrációjának szintje. Ez utóbbi témánk szempontjából is a legfontosabb, vizsgált dimenzió. Az akadémia integráció nem más, mint a hallgató hallgatótársakkal és oktatókkal való interakciói, annak mértéke, hogy milyen mértékben vesz részt, vonódik be egy hallgató tutori, tanulás-centrikus, vagy más tanulói csoportokba az intézményen belül (Pusztai 2011, 2015). Míg a szociális integráció az intézmény társas, szociális miliójébe való bekapcsolódást jelenti, az osztályteremben belül és kívül egyaránt. Ide tartoznak a különböző szabadidős önkéntes csoportokhoz, közösségekhez való csatlakozás is, mint az egyetemi sportcsapatok. Miután a sportcsapatokhoz való csatlakozás is növeli a hallgató szociális integrációját, interakcióját, ez hozzájárul a tanulmányi eredményességhez, sikeres végzéshez. Emellett az egyetemi sportolóokra és eredményekre egyaránt büszkék az intézmények és hallgatók, így a sportsikerek közelebb hozzák egymáshoz a sportolókat, nem sportolókat, a több interakciónak és a sportolók intézményük, ennek sportcsapatának tagjaiként még elkötelezettebbek lesznek

egyetemük/főiskolájuk iránt (Mangold et al. 2003). Tehát feltételezhető, hogy a sportolók magasabb fokú szociális integrációja magasabb perzisztenciával jár, ugyanakkor, mint ahogy azt fentebb bemutattuk, ez nem mindig van így. Ily módon a sportolás, hallgatói (szociális) integráció és perzisztencia között sem egyértelműek az összefüggések.

Hazánkban nagyobb problémát jelent az, hogy a felsőoktatásba lépve drasztikusan csökken a rendszeresen sportolók aránya, különösen a versenysportolók hagyják abba pályafutásukat (Perényi 2011; 2013, Pfau 2017), ezért fontosak azok az intézményi programok, amelyek segítik a sportolókat tanulmányi és sportolói karrierjük összeegyeztetésében. Ennek érdekében a Debreceni Egyetemen többek között mentorprogram működik: a sportoló hallgatót tutorok (hallgatótársak) és mentorok (oktatók) segítik, akik ugyanazon a szakon tanulnak/tanítanak, ezzel támogatva a hallgatót a tanulmányi követelmények teljesítésében, sikerek elérésében és megvédve őket lemorzsolódástól. A kettős életpályamodell bevezetése országosan hozzásegíti a sportoló fiatalokat, hogy ne kelljen választaniuk sportolói és tanulmányi karrierjük között, illetve a sportolói pályafutás végeztével zökkenőmentesen kezdhessék meg civil életüket, melynek továbbra is része a rendszeres fizikai aktivitás (Lenténé Puskás; 2016Pfau 2017).

A fejlődési modell elméletből kiindulva azt feltételezzük, hogy a sportolás gyakoriságával növekszik a perzisztencia mértéke, Tinto (1997), Pascarella és Terenzini (1980) integrációs modell elmélete alapján azonban azt, hogy különbséget találunk azon hallgatók között, akik egyetemen belül, kívül, esetleg mindkettőben talán versenyszerűen sportolnak. A modellből kiindulva az egyetemen belüli sportolók magasabb fokú integrációja, intézményi beágyazódása a perzisztencia magasabb fokával járhat együtt, míg az egyetemen kívüli, sportkörtagság kifelé húzó erőként negatívan hat a perzisztenciára (Pusztai 2011, 2015). Bár korlátozott mértékben van lehetőségünk vizsgálni a versenysport szerepét, de Coleman zero-sum elmélete alapján körükben a perzisztencia alacsonyabb szintjét, így a sportolás negatív hatását feltételezzük.

Minta és módszerek

Az elemzéshez a HERD kutatás kérdőíves felméréséből származó adatbázist használtuk fel. Kutatásunk célcsoportját a következő évfolyamok nappali tagozatos, állami és költségterítéses hallgatói alkották: BA/BSc képzések 1. és 3. évfolyamai, MA/MSc képzések 1. évfolyamai, valamint az osztatlan képzések 1. és 4. évfolyamai. A kérdőíveket kérdezőbiztos jelenlétében 2012 márciusa és júniusa között töltötték ki a hallgatók a következő intézményekben: Debreceni Egyetem, Nagyvárad Eötvös Loránd Egyetem, Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad Eötvös Loránd Egyetem, Nyíregyházi Főiskola, Debreceni Református Hittudományi Egyetem Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskolai Kar, a Babeş—Bolyai Tudományegyetem Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozata. A minta végső elemszáma 2619 fő. A minta karonkénti reprezentativitását súlyozással biztosítottuk.

A függő változó, azaz perzisztencia mérésére Pusztai (2011; 2016) munkái alapján egy kétdimenziós (tanulmányi cél melletti elköteleződés és a tanulmányi énhatékonyságdimenziója), kilenc itemből álló kérdéssort alkalmaztunk (Cronbach= α ,844). Főkomponens-elemzéssel hoztuk létre a perzisztencia-főkomponenst (Principal Components, KMO= ,863, Magyarázott variancia értéke 44,98%, Mean=72,93 pont)

A magyarító változók közül a sportolás gyakoriságának méréséhez megkérdeztük a válaszadókat, hogy milyen gyakran végeznek legalább 45 percig tartó közepes intenzitású sporttevékenységet a kötelező testnevelés órán kívül. A válaszok alapján három sportolói csoportot alakítottunk ki: nem sportolók, ritkán és rendszeresen sportolók. Arra is külön rákérdeztünk, hogy versenyszerűen sportolnak-e egyesületi keretekben. Klaszteranalízissel

négy sportolói típust különítettünk el a sportolás iránti attitűdök, a sportolás gyakorisága és a versenysport változók bevonásával. Ezek a következők: 1. élménykereső versenysportolók (16,5%), 2. rendszeres, rekreációs szabadidős sportolók (43,8%), 3. alkalmi, társak kedvéért sportolók (11,2%), s 4. nem sportolók (28,4%) (Kovács 2015b). Pascarella és Terenzini (1980) elméletéhez kapcsolódóan az intézményi integráció/interakció mérésére megvizsgáltuk az önkéntes közösségekbe való tartozást. Megkérdeztük, hogy tagja-e a hallgató valamilyen intézményen belüli vagy kívüli csoportnak, klubnak, szervezetnek, köztük a sportklubot, sportkört is (igen, egyetemen belül; igen, egyetemen kívül; igen; mindkettőben; nem, de szeretne tag lenni; nem és nem is szeretne).

A magyarázó változók közé beemeltük a legfontosabb társadalmi-demográfiai változókat: ország, nem, szülők iskolai végzettsége, lakóhely településtípusa, szubjektív, relatív és objektív anyagi helyzet.

Eredmények

A hallgatók legnagyobb arányban teljes mértékben egyet értenek azzal, hogy nagyon elszántak tanulmányaik befejezését illetően (57,3%), minél jobb eredményeket szeretnének elérni (52,4%), inkább egyetértenek azzal, hogy képesek figyelni az órákon (58,6%) és felkészülni a vizsgákra (57,4%), a diákok 52,8%-a nagy mértékben részt vesz az előadásokon/szemináriumokon. A válaszadók 10,2%-a nyilatkozott úgy, hogy csak kis mértékben képes tanulni akkor is, ha érdekesebb dolga lenne, két százalék körül vannak olyanok, akik egyáltalán nem tartják hasznosnak a tanulmányokat, melyet folytatnak (2,3%), tesznek meg mindent, hogy részt vehessenek az előadásokon (2,4%). 3,4% kis mértékben fejezi be időben az órára készített beadandókat, kiselőadásokat, feladatokat, 2,9% alig képes figyelni az órákon.

A hallgatók többsége (26,2 százalék) hetente egyszer–kétszer sportol, ennél többször kb. 17 százalék, a hallgatók majd egynegyede soha vagy évente csak egyszer–kétszer sportol. A hallgatók 8,8%-a egyetemen belül, 12,5%-a egyetemen kívül, 3,7%-a pedig mindkettőben tagja valamilyen sportkörnek, klubnak (összesen tehát 25%). Nem tag, de szeretne 26,4%, s nem is szeretne 48,6%. A válaszadók mindössze 4,5%-a sportol versenyszerűen egyesületi keretekben: 17,9%-uk egyetemi, 53,8% az intézményén kívüli sportklubban, 28,2% pedig mindkettőben. Noha arányaiban jóval kevesebb hallgató sportol versenyszerűen a vizsgált egyesületek egyes típusaiban, de az adjusted residuals értékei egyértelműen azt jelzik, hogy felülreprezentáltak a versenyzők mindhárom sportkörtípusban és a sportolási szokások mentén kialakított klaszterek közül a versenysportolói hallgatói csoportban is.

A sportolás különböző formáinak összefüggései a perzisztenciával

Kutatásunk első lépéseként megvizsgáltuk, hogy mely demográfiai és szocio-kulturális változóknak van szerepe a perzisztenciában. Három változó mentén találtunk szignifikáns különbségeket: az ország ($F(1,2247)=47,921$), a nem ($F(1,2203)=16,620$), valamint a relatív anyagi helyzet ($F(4,2400)=4,163$) változóknak. Eredményeink azt mutatják, hogy a romániai hallgatók érték el magasabb pontszámot (75,17 pont) a magyarországiakkal szemben (70,35 pont). A nőkre inkább jellemző a perzisztencia (74,05), mint a férfiakra (71,15), a legjobb anyagi helyzetben lévők érték el a legmagasabb pontszámot (74,53), s az anyagi helyzet értékelésével egyenesen csökken az elért pontszám is. Ez alól kivételt képez a relatív legrosszabb helyzetben lévők, mivel ők valamelyes magasabb pontszámot értek el, mint az előttük lévő csoportba tartozók (73,4 pont). Ennek hátterében a nagyon alacsony elemszám (37 fő) torzító hatása játszhat szerepet. Az évfolyamnak, szülők iskolai végzettségének, a lakóhely településtípusának és az egyéb módon mért anyagi helyzetnek nincs befolyásoló szerepe a perzisztenciában. (1. táblázat).

1. táblázat. A társadalmi-demográfiai változók kategóriáinak átlagértékei a perzisztencia főkomponensben. Forrás: HERD 2012.

		Perzisztencia főkomponens					
		Átlag	szórás	F- érték	szig	n	
Ország	Magyarország	70,53	14,86	47,921	,000	1163	
	Románia	75,17	16,73				1086
Nem	Nő	74,05	15,08	16,620	,000	1441	
	férfi	71,15	17,3				764
Szubjektív anyagi helyzet	Mindenünk megvan, jelentősebb kiadásokra is telik	74,53	16,37	4,163	,002	369	
	Mindenünk megvan, de nagyobb kiadásokat nem engedhetünk meg	73,63	15,46				1138
	Előfordul, hogy a mindennapi kiadásainkat nem tudjuk fedezni	72,48	16,98				230
	Gyakran megesik, hogy nincs pénzünk a mindennapi szükségleteinkre	73,4	18,29				37

Variancia-elemzéssel vizsgáltuk meg, hogy a sportolás gyakorisága, a hallgatói sportolási szokások mentén kialakított csoportokban, a versenyszerűen sportolók és nem sportolók, valamint az intézményen belül, kívül, esetleg mindkettőben vagy egyikben sem sportoló hallgatók között milyen különbségeket fedezhetünk fel a perzisztenciát mérő kilenc állításban és a főkomponensben. A leggyakrabban sportolók nyilatkoztak úgy leginkább, hogy nagyon elszántak a tanulmányaik befejezését illetően (83,6 pont), őket követték a nem (81,52) és az alkalmi sportolók (81,13 pont, $F(2,2427)=3,019$). A versenyszerűen sportolók magasabb pontszámot értek el abban, hogy hasznosak látják tanulmányaikat (78,14 vs. 73,91 pont, $F(1,2402)=6,002$), és képesek akkor is tanulni, ha érdekesebb teendőjük is akad (59,45 vs. 53,25 pont, $F(1,2500)=8,964$). Azonban a nem versenyszerűen sportolók értékelték egyet inkább azzal, hogy minél jobb tanulmányi eredményeket szeretnének elérni (81,24 vs. 76,64 pont, $F(1,2491)=8,161$).

A kutatás következő lépéseként megvizsgáltuk a sportolási szokások mentén kialakított hallgatói klaszterek különbségeit a perzisztencia egyes itemeiben és főkomponensében (2. táblázat). A szignifikáns különbségeket mutató változók közül vagy az alkalmi vagy a versenysportolók érték el a legmagasabb pontszámot, de a két csoport között szinte minden esetben alig van különbség, ami azt eredményezi, hogy összességében az alkalmi sportolókra jellemző leginkább a perzisztencia (75,25 pont, $F(3,2246)=6,081$), de alig maradnak el tőlük a versenysportoló klaszterbe tartozó hallgatók (74,52 pont). Az alkalmi sportolók érzik leginkább, hogy hasznosak a tanulmányaik (77,41 pont, versenysportolók: 75,88 pont, $F(3,2400)=3,969$), és hogy képesek az órákon figyelni (68,83, versenysportolók: 67,78 pont, $F(3,2502)=3,562$), illetve akkor is tanulni, amikor nem igazán van kedvük hozzá (57,67, versenysportolók: 56,91 pont, $F(3,2498)=4,966$). A versenysportolói klaszterbe tartozók jelezték leginkább, hogy mindet megtesznek az órákon való részvételért (76,97 pont, $F(3,2497)=7,291$) de ez épp az alkalmi sportolókra jellemző a legkevésbé (70,46 pont)), és hogy fel tudnak készülni a vizsgákra (71,14 pont, alkalmi sportolók 70,93 pont, $F(3,2519)=2,823$). Ezek az eredmények két dologra hívják fel a figyelmet: az első az, hogy versenysportolóink esetében nem igazolódik Coleman elmélete, hiszen nagyon is komolyan veszik az óralátogatást, a vizsgákra való felkészülést, saját bevallásuk szerint rájuk jellemző az, hogy nagy erőfeszítéseket tesznek az órai és vizsgakötelezettségek minél sikeresebb teljesítéséhez. Másrészt esetükben a sportolás önbizalom-növelő hatásának is szerepe lehet, hiszen ők érzik leginkább úgy, hogy fel tudnak készülni vizsgákra. Több kutatás is igazolta a

sportolás pozitív hatását az önbizalomra, melynek köszönhetően a rendszeres testedzés, az újabb és újabb egyéni vagy éppen csapattal átélt sikerek, kitűzött célok elérése hozzájárul önmagunk elfogadásához, elégedettséghez, s így előbb-utóbb a magasabb önbizalomhoz (Frost & McKelvie, 2005; Greenleaf et al., 2009). Ezek a pszichológiai és mentális változások természetesen nem csak a sporttevékenységben érzékelhetők, hanem a transzferhatásoknak köszönhetően kihatnak az élet más területeire, mint a tanulás vagy a munka.

2. táblázat. A sportolási szokások mentén kialakított hallgatói csoportok különbségei a perzisztencia egyes itemeiben és főkomponensében (pontszámok 0-100 fokú skálán, $p \leq 0,005$). Forrás: HERD 2012

	Versenysportolók	Rendszeres szabadidő-sportolók	Alkalmi/társak kedvéért sportolók	Nem sportolók	F-érték	N
A tanulmányok, amelyeket folytatok, hasznosak lesznek számomra a szakmai karrierem során	75,88	74,19	77,41	72,13	3,969	2403
Mindent megteszek annak érdekében, hogy részt vehessek az előadásokon, szemináriumokon, gyakorlati órákon	76,97	73,49	70,46	73,24	7,291	2497
Képes vagyok akkor is tanulni, amikor érdekesebb tennivalóm is akadna	56,91	52,85	57,67	51,72	4,966	2506
Fel tudok készülni a vizsgákra	71,14	70,04	70,93	67,56	2,823	2522
Képes vagyok figyelni az órákon	67,78	65,81	68,83	64,15	3,562	2505
Perzisztencia főkomponens	74,52	72,9	75,25	70,94	6,081	2249

A sportklubtagság intézményi háttérét tekintve hat állításban és a főkomponensben is szignifikáns különbségeket találtunk az egyes csoportok között. Szignifikánsan a legalacsonyabb pontszámot érték el az egyetemi sportklubok tagjai abban, hogy nagyon elszántak a tanulmányaik befejezését illetően (75,34 pont, $F(4,2349)=12,804$), minél jobb tanulmányi eredményeket szeretnének elérni (76,32 pont, $F(4,2360)=5,583$), időben befejezik a dolgozatokat, tanulmányokat az órákra (64,71 pont, $F(4,2368)=4,089$), mindent megtesznek az előadásokon való részvételért (71,06 pont, $F(4,2366)=3,896$), azonban ennek ellenére ők vesznek részt leginkább – bevallásuk szerint – az előadásokon/szemináriumokon (74,66 pont, $F(4,2370)=4,594$). Mindezek eredményeképpen ők érték el a legrosszabb eredményt a perzisztencia összemutatójában (70,43 pont, $F(4,2134)=4,042$). Egyetemen kívüli, vagy mindkettőben sportoló hallgatók egy tényező mentén sem érték el a legjobb eredményt, általában átlag körüli pontszámokat értek el. Két esetben azok a hallgatók érték el legmagasabb pontszámot, akik nem tagjai sportegyesületnek, de szeretnének: ők a leginkább elszántak a tanulmányok befejezését illetően (84,79 pont), illetve a legjobb eredményeket igyekeznek elérni (83,47 pont). A többi szignifikáns különbséget mutató változóban és a perzisztencia főkomponensében (74,14 pont) azok a diákok érték el a legjobb eredményt, akik nem tagjai sportklubnak és nem is szeretnének csatlakozni: ők azok, akik legtöbbet teszik meg az órákon való részvételért (76,71 pont), leginkább igyekeznek időben befejezni a dolgozatokat, felkészülni az órákra (71,59 pont), vizsgákra (71,66 pont, $F(4,2382)=8,963$) (3. táblázat).

Összességében tehát azt látjuk, hogy az egyetemi sportklubtagok legkevésbé elkötelezettek tanulmányaik iránt, s legkevésbé igyekeznek teljesíteni tanulmányi kötelezettségeiket, ahhoz, hogy azonban legalább a minimumot tudják teljesíteni, igyekeznek részt venni az előadásokon/szemináriumokon, hogy legalább szóban hallhassák az elsajátítandó tananyagot, teljesítendő feladatokat. Azok a hallgatók, akik nem tagjai semmilyen sportkörnek, de

szeretnének csatlakozni leginkább a tanulmányok szubjektív értékelésében, s az emellett elszántságban értek el kiemelkedően magas eredményt. Azok a diákok pedig, akik egyáltalán nem érintettek a sportolás intézményes formájában minden energiájukat arra fordítják, hogy részt vehessenek az órai munkában, s felkészülhessenek az órákra, előadásokra, vizsgákra, tehát minden idejüket igyekeznek a tanulásra fordítani. Ez lehet az oka annak is, hogy nem tudnak/akarnak időt szánni a sportolásra, legalább is ennek klubformájára.

3. táblázat. A sportkörtagság különbségei a perzisztencia egyes itemeiben és főkomponensében (pontszámok 0-100 fokú skálán, $p \leq 0,005$). Forrás: HERD 2012

	Sportklub tagja egyetemen belül	Sportklub tagja egyetemen kívül	Sportklub tagja mindkettőben	nem tagja sportklubnak, de szeretne	Nem tagja sportklubnak és nem is szeretne	F-érték	N
Nagyon elszánt vagyok a tanulmányaim befejezését illetően	75,34	76,81	83,27	84,79	82,5	12,804	2353
Szeretnék minél jobb tanulmányi eredményeket elérni	76,32	78,43	79,16	83,47	81,55	5,583	2364
Mindent megteszek annak érdekében, hogy részt vehessek az előadásokon, szemináriumokon, gyakorlati órákon	71,06	71,62	75,27	75,65	76,71	3,896	2370
Időben befejezem a dolgozatokat/ tanulmányokat, melyeket a tanárok kérnek az előadásokra/ szemináriumokra	64,71	69,12	65,55	70,62	71,59	4,089	2368
Fel tudok készülni a vizsgákra	64,94	65,46	63,25	70,95	71,66	8,963	2386
Részt veszek az előadásokon/szemináriumokon	74,66	71,98	63,18	73,42	73,84	4,594	2374
Perzisztencia főkomponens	70,43	70,8	71,26	73,24	74,14	4,042	2138

Többlépcsős lineáris regresszióval vizsgáltuk meg, hogy miként befolyásolják a sportolási szokásokat mérő változóink a hallgatók perzisztenciájának összemutatóját a legfontosabb társadalmi háttérváltozók kontrollálása mellett (4. táblázat). Eredményeink igazolták a korábbi kétváltozós összefüggéseket az alkalmi sportolók perzisztenciájára vonatkozóan: azok a hallgatók, akik legalább alkalomszerűen, s a klaszter jellemzője alapján nagyrészt társas közegben, a sportoló közösség fontossága miatt sportolnak, magasabb fokú perzisztenciával bírnak függetlenül attól, hogy intézményen belül, kívül, egyáltalán intézményes körülmények között sportolnak-e szabadidős tevékenységként, vagy alkalomadtán versenyeken indulva ($\beta = 0,084$). Az alkalmi sportolás pozitív hatása szintén független nemtől, országtól, gazdasági vagy kulturális helyzettől. Noha láthatjuk, hogy az összes változó bevonásával a sportkörtagságnak nincs szignifikáns befolyásoló szerepe a perzisztenciában, így az integrációs elmélet ezen a szinten nem igazolódott, de az alkalmi sportolás pozitív hatása mögött ennek társas jellegét feltételezhetjük. Az ezzel a sportolói klaszterbe tartozó hallgatókra jellemző leginkább, hogy a közösségért, sporttársakért szeretnek mozogni, még ha csak alkalomadtán is. Azt láthatjuk, hogy esetükben nem számít, hogy a csapatot/csoportot egyetemi vagy ezen kívüli társak alkotják, a közösség, elsősorban tanulmányokhoz

kapcsolódó érték- és normavilága, a társak esetlegesen támogató szerepe (amennyiben hallgatókról van szó) a folyamatos interakciók révén megerősíti az egyént, hogy minél inkább helyt álljon a tanulmányaikban, elkötelezetté teszi a sikeres diplomaszerezésben, s ehhez igyekeznek minden tőlük telhetőt megtenni. Ily módon Tinto (1997) integrációs modelljének szociális integrációs dimenziója sajátos módon látszik érvényesülni az alkalmi sportolók körében, amennyiben egyetemi társak körében zajlik ez a sporttevékenység. A szociális integráció olyan egyetemen/főiskolán kívüli interakciókat jelentenek a kampuszokon, melyek informális kapcsolatokat jelentenek a csoporttársakkal, oktatókkal, s bevonódást a kampuszok társas miliójébe. Bár nem minden esetben igazolódtott a szakirodalomban, de a magasabb fokú szociális integráció a perzisztencia növekedésével jár együtt (Mangold et al. 2003).

A férfiak ($\beta = -,142$) és a magyarországi hallgatók ($\beta = -,0096$) alacsonyabb perzisztenciával jellemezhetők, mint a nők és a romániaiak. Ezen kívül az anyagi helyzet két mutatójának van még hatása, ugyanakkor ellentétes előjellel: az objektív anyagi helyzet növekedésével csökken a tanulmányok melletti kitartás mértéke ($\beta = -,0096$), ugyanakkor minél inkább jobb anyagi helyzettel jellemzi egy hallgatócsaládját, annál magasabb értéket ér el a perzisztencia összemutatójában ($\beta = ,077$).

*1. táblázat. A sportoláshoz kapcsolódó, valamint a legfontosabb demográfiai és szocio-ökonómiai háttérváltozók hatása a perzisztencia főkomponensre (β regressziós együtthatók).
Forrás: HERD 2012.*

	1. modell β	2. modell β	3. modell β
Sportolás gyakorisága (0-100)	,015	,044	,051
Tagja sportklubnak egyetemen belül (0 nem, 1 igen)	-,034	-,041	-,034
Tagja sportklubnak egyetemen kívül (0 nem, 1 igen)	-,034	-,045	-,038
Tagja sportklubnak egyetemen belül és kívül (0 nem, 1 igen)	-,018	-,016	-,008
Versenyszerűen sportolók (0 nem, 1 igen)	-,044	-,027	-,031
Versenysportolói klaszter (0 nem, 1 igen)	,029	,031	,026
Rendszeres szabadidő-sportolói klaszter (0 nem, 1 igen)	,042	,045	,042
Alkalmi, társak kedvéért sportolói klaszter (0 nem, 1 igen)	,082*	,082*	,082*
Ország (0 Románia, 1 Magyarország)		-,114***	-,114***
Nem (0 nő, 1 férfi)		-,142***	-,142***
Objektív anyagi helyzet (0-100)			-,0096**
Szubjektív anyagi helyzet (0-80)			,035
Relatív anyagi helyzet (0-100)			,077*
Lakóhely településtípusa 14 éves korban (0 vidék, 1 város)			0,21
Apa iskolai végzettsége (elvégzett osztályok száma)			,045
Anyai iskolai végzettsége (elvégzett osztályok száma)			-,017
R ²	,003	,036	,042

* $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,01$, *** $p \leq 0,001$.

Összegzés és következtetések

Tanulmányunkban feltártuk a sportolási szokások és a tanulmányi eredményesség egy fontos mutatójának, a tanulmányok melletti kitartás (perzisztencia) közötti összefüggéseket magyarországi és romániai (partiumi) felsőoktatási intézmények hallgatóinak körében (N=2619). Megvizsgáltuk a sportolás gyakorisága, illetve szokások mentén kialakított hallgatói csoportok, verseny-és nem versenysportolók, valamint az egyetemen belüli, kívüli, sportkörben, -klubban, mindkettőben vagy egyikben sem sportolók közötti különbségeket a perzisztencia egyes állításaiban és összemutatójában. A kutatás elméleti háttéréhez a fejlődési modell-, a zero-sum és a hallgatói integrációs modell elméleteket használtuk fel.

Eredményeink nem igazolják egyértelműen egyik elméletet sem, csak bizonyos kérdésekben, sajátos módon érvényesül mindhárom elmélet. A fejlődési modell-elmélet a leggyakrabban sportolók kiemelkedő eredményeiben látszik érvényesülni a tanulmányok befejezése melletti

elszántságban, valamint a versenysportolók körében azáltal, hogy hasznosnak látják tanulmányaikat, képesek minden körülmények között tanulni, mindent megtesznek az órákon való részvételért és ők képesek felkészülni a vizsgákra leginkább saját bevallásuk szerint. Tehát a zero-sum elmélet a versenysportolók esetében nem igazolódott, hiszen ők azok, akik a legtöbb erőfeszítést tesznek, hogy teljesítsék tanulmányi kötelezettségeiket, miközben sportolóként is helyt kell állniuk, ennek ellenére, vagy emellett mindkét területen igyekeznek megfelelően teljesíteni, de ami a tanulmányokat illeti, kiemelkedően eredményesek az elköteleződést, szorgalmat, kitartást illetően.

Feltételezéseinkkel ellentétben épp az egyetemi sportklubban sportolók a legkevésbé elszántak a tanulmányaik befejezését illetően, szeretnék minél jobb tanulmányi eredményeket elérni, tesznek meg mindent, hogy részt vehessenek az órákon, időben fejezzék be az órai feladatokat, beadandókat, miközben a nem sportkörtagok érték el ezekben a dimenziókban és az összemutatóban a legmagasabb pontszámokat, tehát ők a legelszántabbak és fektetnek legtöbb időt és energiát a tanulmányi kötelezettségek teljesítéséhez. Ennek háttérében két okot feltételezhetünk. Az egyik, hogy amennyiben versenyzőkről van szó, akkor a sporttevékenységre, edzésekre, versenyekre való felkészülésre fordított idő, s maga a sportolás fontossága háttérbe szorítja a tanulmányi kötelezettségeket. Másrészt a sportklubtagsággal járó rendszeres interakciók során a szociális integráció részeként a közösség olyan speciális érték- és normarendszert közvetít, melyek megerősítik a sportoló identitást, ezzel párhuzamosan háttérbe szorítják a tanulmányi kötelezettségek fontosságát, s esetlegesen ezek negligálását is eredményezheti. Így jelenik meg a zero-sum elmélet a felsőoktatásban tanuló sportoló hallgatók integrációjában is. A sportklubhoz kapcsolódó szociális integráció szorosabb köteléket jelent az egyetemi sportkörhöz, csoporttársakhoz, így az intézményhez is, ezzel párhuzamosan pedig egyre több sportolói kötelességet és felelősséget, miközben egyre fontosabbá válik a sport és a sportcsapat is, s egyre inkább háttérbe kerülnek a tanulmányi kötelezettségek. Ily módon válik az előny egyben hátránnyá, az intézményi kötődéshez kapcsolódó pozitívumokat kioltja a sportoló létből fakadó izoláció. Eredményeink összhangban vannak azokkal a korábbi kutatási konzekvenciákkal, melyek szerint a túl erős szociális integráció, akár negatív következményekkel járhat (pl. az egészségkárosító-magatartásformák gyakoribb előfordulásával), s konkurálhat a tanulmányi célokkal, az akadémiai integrációval, ezzel csökkentve annak mértékét, az akadémiai közösségek fontosságát, az intézmény iránti elkötelezettséget, s végső soron a végzés esélyét. Mindez különösen érvényes az olyan szociális csoportok esetében, amelyek normái esetlegesen ellentétesek a tanuló közösségek céljaival, mint azt tapasztalhatjuk esetünkben és más vizsgálatokban is az egyetemi sportközösségek tekintetében (Pascarella et al. 1999; Mangold et al. 2003; Pusztai 2011; 2016).

Sajátos, kiemelkedő szerepe van a perzisztenciában az alkalmi, elsősorban a sportoló társakért, közösségért folytatott sporttevékenységnek, hiszen a regressziós modellünkben, az összes sportoláshoz kapcsolódó kérdés közül és a társadalmi háttérváltozók kontrollálása mellett kizárólag ennek van befolyásoló, még pedig pozitív hatása a tanulmányok melletti kitartásban. Ennek háttérében ismét az integrációs modell elmélet speciális módon történő érvényesülését feltételezhetjük, hiszen ebben a sportoló csoportban a hallgatók számára fontos motivációs tényezőként hat a társaság, közösség, mely mint egy fajta szocializációs környezet olyan tanulmányokhoz kapcsolódó érték- és normarendszert közvetíthet, amiben kiemelt jelentőséggel bír a tanulás hasznossága és sikeres diplomaszerezés iránti elköteleződés, a tanulmányi kötelezettségek előtérbe helyezése más teendőkkal, kedvteléssel szemben.

Eredményeink alapján az intézmények számára javasoljuk olyan mentorprogram működtetését (a Debreceni Egyetemhez hasonlóan), ahol külön figyelmet szentelnek az egyetem színeiben sportolók tanulmányi előmenetelére. Érdeemes lenne olyan

tanulócsoportokat létrehozni, ahol a hasonló problémákkal küzdő egyetemi/főiskolai sportolók megoszthatják egymással problémáikat, s találkozhatnak a nehézségeket sikeres leküzdő hallgatótársakkal. Tanulva egymástól kereshetnek megoldást a tanulmányi előmenetel elősegítésének, illetve a sportolással való összeegyeztethetőségének mikéntjére.

Köszönetnyilvánítás

Az elemzést magában foglaló kutatás a 123847 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K_17 pályázati program finanszírozásában valósult meg. A tanulmány megírását a Bolyai János Kutatói ösztöndíj támogatta (2016-2019).

Hivatkozott irodalom

Bowen, W. G., Lewin, S. A. (2003): *Reclaiming the Game. College Sports and Educational Values*. Princeton – Oxford. Princeton University Press

Castelli, D. M., Hillman, Ch. H., Buck, S. M., Erwin, H. E. (2007). Physical Fitness and Academic Achievement in Third- and Fifth-Grade Students. *Journal of Sport & Exercise Psychology* 29. 239-252.

Coleman, J. S. (1961): *The Adolescent Society*. The Free Press, New York

Eitle, McNulty, T., Eitle, D. J. (2002): Race, Cultural Capital, and the Educational Effects of Participation in Sports. *Sociology of Education* 2. 123—146.

Field, T., Diego, M., Sanders, C. E. 2001. Exercise is positively related to adolescents' relationships and academics. *Adolescence* 36. 105-110.

Fisher, M., Juszczak, L., Friedman, S. B. (1996): Sports participation in an urban high school: academic and psychologic correlates. *Journal of Adolescence Health* 5. 329—34.

Frost, J., & McKelvie, S. J. (2005). The relationship of self-esteem and body satisfaction to exercise activity for male and female elementary school, high school, and university students. *Athletic Insight*, 7(4), 36-49.

Gósi Zsuzsanna (2017). Atipikus foglalkoztatási formák sportszervezeteknél. *Köztes-Európa*, 9(1-2), 137-145.

Greenleaf, C., Boyer, E. M., & Petrie, T. A. (2009). High school sport participation and subsequent psychological well-being and physical activity: The mediating influences of body image, physical competence, and instrumentality. *Sex Roles*, 61(9-10), 714-726.

Kovács Klára (2015a): A sportolási szokások és a tanulmányi eredményesség egy határmenti régió hallgatóinak körében. *Educatio* 2015/2. 130-138.

Kovács Klára (2015b): Magyarországi és romániai hallgatók sportolási szokásait meghatározó szocio-kulturális tényezők. In Kozma Tamás, Kiss Virág Ágnes, Jancsák Csaba, Kéri Katalin (szerk.): *Tanárképzés és oktatáskutatás*. Debrecen, Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete. 673-685.

Lenténé Puskás Andrea (2016): *A sportolói karrier és a tanulmányok összehangolásának lehetőségei és kihívásai a Debreceni egyetemen*. Phd-értekezés, Debreceni Egyetem GTK. https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/234797/Lentene_Puskas_Andrea_ertekez_es_titkosított.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Maloney, M. T., McCormick, R. E. (1993): An Examination of the Role That Intercollegiate Athletic Participation Plays in Academic Achievement: Athletes' Feats in the Classroom. *The Journal of Human Resources* 3. 555—570.
- Mangold, W. D., Bean, L., & Adams, D. (2003). The impact of intercollegiate athletics on graduation rates among major NCAA Division I universities: Implications for college persistence theory and practice. *The Journal of Higher Education*, 74(5), 540-562.
- Melnick, M. J., Sabo, D. F., Vanfossen, B. (1992): Educational effects of interscholastic athletic participation on African-American and Hispanic youth. *Adolescence* 27. 295—308.
- Miller, K. E., Melnick, M. J., Barnes, G. M., Farrell, M. P., Sabo, D. (2007): Untangling the Links among Athletic Involvement, Gender, Race, and Adolescent Academic Outcomes. *Social Sport Journal* 2. 178–193.
- Pascarella, E. T., & Terenzini, P. T. (1980). Predicting freshman persistence and voluntary dropout decisions from a theoretical model. *The journal of higher education*, 51(1), 60-75.
- Pascarella, E. T., Truckenmiller, R., Nora, A., Terenzini, P. T., Edison, M., & Hagedorn, L. S. (1999). Cognitive impacts of intercollegiate athletic participation: Some further evidence. *The Journal of Higher Education*, 70(1), 1-26.
- Perényi Szilvia (2011): Sportolási szokások — Sportolási esélyek és változástrendek. In Bauer Béla, Szabó Andrea (szerk.): *Arctalan (?) nemzedék. Ifjúság 2000-2010*. Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. 159-184.
- Perényi Szilvia (2013): Alacsonyan stagnáló mozgástrend: a fizikai inaktivitás újratermelődése. In Székely Levente (szerk.): *Magyar Ifjúság 2012*. Budapest, Kutatópont. 229-249.
- Pfau Christa Sára (2017): *A szabadidősport szervezési sajátosságai a felsőoktatásban*. PhD-értekezés, Debreceni Egyetem GTK. https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/236053/Pfau_Christa_Sara_ertekezes_titkositott.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Pusztai Gabriella (2011): *A láthatatlan kéztől a baráti kezekig*. Új Mandátum Kiadó, Budapest.
- Pusztai G. (2015): *Pathways to success in higher education*. Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main.
- Pusztai Gabriella (2016). Az intézményi hatás és forrásai. In Pusztai Gabriella, Bocsi Veronika, Ceglédi Tímea (szerk.) *A felsőoktatás (hozzáadott) értéke: Közelítések az intézményi hozzájárulás empirikus megragadásához*. Nagyvárad; Budapest: Partium; PPS; Új Mandátum. 112-137.
- Tinto, V. (1997). Classrooms as communities: Exploring the educational character of student persistence. *The Journal of Higher Education*, 68(6), 599-623.
- Trudeau, F., & Shephard, R. J. (2008). Physical education, school physical activity, school sports and academic performance. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 5(1), 10.
- Yin, Z., & Moore, J. B. (2004). Re-examining the role of interscholastic sport participation in education. *Psychological Reports*, 94(3_suppl), 1447-1454.

Watt, S. K., & Moore, J. L. (2001). Who are student athletes? *New directions for student services*, (93), 7-18.